

ÇOCUKLARI OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN ÇOCUKLARIYLA YAŞADIKLARI İLETİŞİM SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE EBEVEYNLERE VERİLEN AİLE EĞİTİMİNİN ETKİSİ

THE EFFECT OF FAMILY EDUCATION GIVEN TO PARENTS ON THE SOLUTION OF THE COMMUNICATION PROBLEMS WITH THE CHILDREN WHO CONTINUES THEIR CHILDREN IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Araştırma Makalesi

Özlem YILMAZ DEMİREL¹, Çetin ÇOBAN²

Makale gönderim tarihi: 22 Mart 2023

Makale kabul tarihi : 24 Mayıs 2023

Öz

Bu araştırmanın amacı, çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin çocukları ile yaşadıkları sorunları tespit etmek, belirlenen sorunlara yönelik aile eğitimleri verilerek sorunların çözülmesini sağlamaktır. Okul öncesi dönem çocukları, gelişimsel özellikleri gereği kritik evrelerden geçerler ve bu süreç içerisinde zaman zaman ebeveynler çocuklarının bu durumlarını anlamakta zorlanmaktadırlar. Bu durum da ebeveyn ve çocuk arasında çatışmalara ve anlaşmazlıklara yol açabilmektedir. Bu çalışma kapsamında, 37 ebeveyn Anne Baba Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı (ABCİDA) uygulanmıştır. Ölçekten alınan puanlara göre ebeveynlerin gereksinim duydukları alanlar belirlenmiş ve bu doğrultuda 7 aile eğitim oturumu düzenlenmiştir. Aile eğitimleri sonrasında ABCİDA tekrar uygulanarak verilen eğitimin etkililiği değerlendirilmiştir. Aile eğitimi sonrasında elde edilen bulgularda, ebeveynlere verilen eğitimlerin son test puanları lehine anlamlı bir fark oluşturduğu ve eğitimin anne-baba-çocuk iletişimi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne baba çocuk iletişimi, aile eğitimi, okul öncesi dönem, erken çocukluk dönemi.

Abstract

The aim of this research is to determine the problems experienced by parents whose children attend pre-school education institutions with their children, and to solve the problems by providing family trainings for the identified problems. Preschool children go through critical stages due to their developmental characteristics, and during this process, parents sometimes have difficulty in understanding these situations of their children. This can lead to conflicts and disagreements between parents and children. Within the scope of this study, the Parent Child Communication Assessment Tool (ABCİDA) was applied to 37 parents. According to the scores obtained from the scale, the areas needed by the parents were determined and 7 family training sessions were organized accordingly. After the family trainings, ABCİDA was applied again and the effectiveness of the training was evaluated. In the findings obtained after the family education, it was concluded that the education given to the parents made a significant difference in favor of the post-test scores and the education was effective on the mother-father-child communication.

Keywords: Parent child communication, family education, preschool period, early childhood period.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ozlemyilmaz@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9999-1120

² Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ccoban@sinop.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0948-828X

GİRİŞ

İnsan, duygu ve düşüncelerini kullanarak diğer canlılarla iletişim kurup sosyalleşebilen tek varlıktır; denilebilir. Bireyin sosyalleşebilmesi için öncelikle kendi değer ve yargılarını oluşturmaları, diğer insanların duygu ve düşüncelerini anlamaları ve sağlıklı bir iletişim kurmaları gerekmektedir. İletişim; bir duygu, düşünce, haber, ifade, anlam, temel beceriler vb. pek çok kavramı kapsayan doğumdan başlayarak bireyin yaşamı boyunca devam eden çok boyutlu ve bir o kadar da karmaşık bir süreci içermektedir (Nuriyeva, 2012; Arabacı ve Ömeroğlu, 2016). Bu açıdan bakıldığında zaman, iletişimin doğumla başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu söylenebilir. Süreç içerisinde devam eden iletişim iki yönlüdür. Olumlu iletişimin devam edebilmesi iki yönlülüğün sürekliliğine bağlıdır. Bu süreklilik de bireylerin çevreleri ile olumlu ilişkiler kurmasına ve kurmuş oldukları iletişimi sürdürürebilmelerine bağlıdır.

Bir çocuk için aile, ona en etkili uyarıcıları sunan en yakın çevresidir; doğası nedeniyle insan, sosyal yapının gereği olarak birincil olarak aile içerisinde bulunan kişilerle ve sonrasında da yakın çevresinden başlayarak diğer bireylerle iletişim kurma ihtiyacı hisseder. Bu nedenle de aile içerisinde kurulan ilişkiler, çocukları hayatları boyunca etkilerini hissedecekleri tüm gelişim alanlarına etki eder. Çocuklar merak, araştırma ve öğrenme isteği gibi, doğal yapılarında bulunan özelliklerini, kültürel değerlerini ve gelişimlerine uygun görev ve sorumlulukları ilk önce aile içerisinde kazanırlar. Sosyal becerileri de aile içerisinde aldıkları eğitimle doğru orantılı bir şekilde artabilir (Kaya, 2011; Arabacı ve Ömeroğlu, 2016). Tüm bunların ediniminde anne-baba-çocuk arasındaki iletişim önemli bir yere sahiptir. Bu süreç içerisinde, iletişime etki eden pek çok unsur da bulunmaktadır. Bu unsurlar arasında iletişim halinde olan bireylerin birbirlerine olan duygusal yakınlıkları, kişilerin kendi duygu durumları, kullanılan dile hâkim olma becerileri, beden dili kullanımı, çevresel etkenler, fiziki ortam vb. sayılabilir. Tüm bunlar iletişimin sürdürülmesinde olumlu-olumsuz olma durumlarına etki eder.

Çocuklar açısından iletişime bakıldığında zaman; temeli ailede atılan bu süreç, çocukların okula başlamaları ile aile bireyleri dışındaki kişilere de yönelmeye başlar. Bu süreç içerisinde, özellikle de sosyal becerileri desteklenir. Sosyal beceriler, çocukların akranları ile kurdukları ilişkilerde, problem çözme yeteneğinde, iletişim kurmasında, davranışlarını kontrol etmesinde uyumlu ve olumlu sosyal ilişkileri içeren becerilerdir. Bu nedenle çocuğun sosyal ortamlara uyum sağlamasında çok önemli bir yere sahiptir denilebilir. Aile ortamı içerisinde sağlıklı iletişim becerileri geliştirmiş olan çocuklar, okula daha kolay uyum sağlamakta ve toplumla daha kolay bütünleşebilmektedirler. Aile ortamında olumlu iletişim deneyimleri elde eden çocuklar, dili etkili şekilde kullanma, duygu ve düşüncelerini açık ve anlaşılır biçimde ifade etme, sosyal yaşamlarında ilişkilerini düzenleme konusunda başarılı olurlar (Yavuzer, 1995; Çağdaş, 2003; Stanley, 2010).

İletişimin temelini ev ortamında atılıyor olması, ebeveynlere büyük sorumluluklar yüklemektedir. İster anne isterse baba olsun her iki ebeveynin de çocuk ile kurdukları sağlıklı iletişimin çocuk gelişimi açısından çok büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Anne ve babasından etkili ve olumlu bir iletişim yeteneği kazanan çocuk çevresiyle olumlu iletişim becerileri geliştirir. Kendi duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde ifade edebilirler ve sosyal çevreleriyle sağlıklı iletişim kurabilme açısından başarılı olabilirler. Kısacası ebeveynler, çocuklara rol model olarak sağlıklı sosyal iletişim kurmaları için onlara rehberlik eden kişiler olarak ifade edilebilir (Cüceloğlu, 2012; Yıldız, 2012).

Çocukların iletişime dair ilk çabaları refleksler aracılığıyla gelişmektedir. Büyüme ve gelişme üzerinde etkili olan refleksler aynı zamanda çocukların çevreye uyumlarına ve iletişimlerine de etki etmektedir. Bu süreçte çocuğa doğrudan bakım veren kişilerin çocukla olan iletişimlerinin niteliği göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Çocuklara birincil bakım veren kişilerin anneleri oldukları düşünüldüğünde, annelere büyük sorumluluklar da yüklenmiş olmaktadır. Bu bağlamda çocukların erken yaşlarda öğrenmelerinin daha etkili olması, merak duygularının yoğunluğundan dolayı çevrelerini çok iyi gözlemlenmeleri ve vakitlerinin çoğunu anneleriyle geçirmeleri anneleri ile yapılan çalışmaların önemini arttırabilir. Annelik ile yapılan bazı çalışmaları, annelik olarak tarif edilen duyguları bireyin sonradan kazandığı ve uygun eğitimlerle geliştirilebildiği sonucuna varmaktadırlar.

Bu nedenle annelerin iletişim becerilerini geliştirmelerinin, çocuklarla sağlıklı iletişim kurmalarında etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca annelerin iletişim becerilerinin olumlu bir noktaya ulaşabilmesi için iyi bir şekilde yapılandırılmış bir eğitim programıyla iletişim becerileri daha iyi bir seviyeye gelebilir (Arabacı, 2011; Nazlı, 2014; Koç Erdamar, 2015; Yörükoğlu, 2000).

Anne-çocuk iletişiminin durumu kadar babalar ile olan iletişim şekli de çocukların iletişim becerileri edinmeleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu nedenle çocukların sağlıklı ve etkili iletişim becerileri kazanmalarının üzerinde hem anne hem de baba doğrudan rol model niteliğindedir. Çocuklar gelişimsel özellikleri gereği birçok davranışın sergilenmesi, duyguların ifade edilmesi, iletişimi başlatma devam ettirme ve sonlandırma gibi becerilerin kazanmasında ebeveynlerini örnek alırlar. Sergiledikleri her davranış sonrasında çocuklara verilen, özellikle çocuk açısından olumlu nitelik taşıyan pekiştireçler, çocukların öğrenmeleri üzerinde etkilidir. Bu etki de çocukların hayat boyu kullandıkları türdendir.

Aile içi iletişimin çok çeşitli amaçları bulunmakla birlikte bunun en önemli amaçları arasında olumsuz iletişime yol açan etkenlerin ortadan kaldırılması, bununla birlikte olumlu iletişime yönelik faktörlerin desteklenmesi yer almaktadır. Erken çocukluk döneminin gelişimde kritik bir evre olduğu varsayıldığı zaman, olumsuz iletişimin çocuğun kişiliği üzerinde olumsuz etkilere yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Erken çocukluk döneminde kazanılan bilgi, değer ve beceriler ileriki yaşlarda sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmede çok önemli bir yere sahiptir. Erken çocukluk döneminde kazanılmayan olumlu davranışlar daha sonraki dönemlerde akademik başarının düşük kalmasına, yetersiz sosyal becerilere, bir suç işleme ve toplumsal uyum sağlamada zorluk gibi çeşitli sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Ryder, 1995; Dreman, 2004; Beebe vd., 2005; Bak, 2011).

Anne-baba-çocuk iletişimi pek çok etmeden etkilenebilmektedir. Özellikle ebeveynler arasındaki zayıf ve olumsuz iletişim biçimi, çocuklardan başlayarak tüm aile bireyleri üzerinde, özellikle de duygusal zararlara sebep olabilmektedir. Çocukların yaşları küçüldükçe etkilenme oranları daha fazla olabilmektedir. Çünkü okul öncesi dönem çocukları, çevresel uyaranlara daha açıktır ve olumsuz iletişim biçiminin olduğu aile ortamında çocuğun kişiliği ve gelişimi olumsuz şekilde etkilenebilmektedir (Özüğurlu, 1995; Ryder, 1995; Yavuzer, 2000; Bıçakçı, 2002).

Bu doğrultuda araştırmanın amacı; okul öncesi dönem çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişim becerileri düzeyini belirlemek ve anne-baba-çocuk arasında görülen iletişim sorunlarına yönelik aile eğitim programının etkisini incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma tek grup öntest-sontest modelde gerçekleştirilmiştir. Tek grup öntest-sontest modelde yansız atama ile seçilmiş olan gruba bağımsız değişken uygulanır (Karasar, 2009). Bağımlı değişken, ebeveynleri ile 48-66 ay grubundaki çocukların iletişimidir. Aile eğitim programı ise bağımsız değişkendir. Tek gruplu öntest-sontest çalışması ile daha kısa sürede daha etkili sonuçlara ulaşmak hedeflenmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Çalışmanın etik izni Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 06.01.2022 tarih ve 08 sayılı kararı ile alınmıştır.

Örneklem / Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Karaman il merkezinde bulunan bağımsız anaokuluna devam eden 37 okul öncesi dönem çocuğunun ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocukları 48-66 ay arasındadır. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Bu türden çalışmalarda; örneklemin evreni temsil etme kaygısı bulunmaz. Dolayısıyla da elde edilen sonuçlar evrene genellenmez, sadece araştırmanın amacı ve çalışılan örneklem temelinde yorumlanır; örneklem sadece kendisini temsil eder (Baştürk ve Taştepe, 2013).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Yaş Aralığı

Yaş Aralığı	n	\bar{x}
20-25	1	2.7
26-30	3	8.1
31-35	15	40.5
36-40	14	37.8
41 ve Üstü	4	10.8
Toplam	37	100

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %2,7'sinin 20-25 yaş grubunda, %8,1'inin 26-30 yaş grubunda, %40,5'inin 31-35 yaş grubunda, %37,8'inin 36-40 yaş grubunda ve %10,8'inin ise 41 üstü yaş grubunda olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	n	\bar{x}
İlkokul	1	2.7
Ortaokul	5	13.5
Lise	12	32.4
Lisans	15	40.5
Lisansüstü	4	10.8
Toplam	37	100

Ebeveynlerin %2,7'sinin ilkokul, %13,5'inin ortaokul, %32,4'ünün lise, %40,5'inin lisans ve %10,8'inin lisansüstü mezunu oldukları belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada ebeveynlerin demografik özellikleri ile ilgili bilgi toplamak için araştırmacılar tarafından hazırlanan Genel Bilgi Formu ve ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimlerini değerlendirmek için ABCİDA (Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan ebeveynler ile ilgili bilgi almak için araştırmacılar tarafından kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formunda ebeveynlerin yaşı ve eğitim düzeyleri yer almaktadır.

Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABCİDA)

Aile Eğitim Programı'na katılan ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimlerini değerlendirmek amacı ile, Arabacı (2011) tarafından geliştirilen ABCİDA (Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı) kullanılmıştır. ABCİDA, 48-72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimlerini değerlendirmek için kullanılmaktadır. ABCİDA 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; Konuşma, Dinleme, Mesaj, Sözsüz İletişim ve Empatidir. ABCİDA, 5'li likert tipi derecelendirmeye dayalı bir araçtır. Konuşma alt boyutunda sekiz madde, dinleme alt boyutunda altı madde, mesaj alt boyutunda sekiz madde, sözsüz iletişim alt boyutunda altı madde ve empati alt boyutunda dokuz madde bulunmaktadır. Araç, beşli likert tipi derecelendirmeye dayalıdır. "ABCİDA konuşma alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı (α) .67, dinleme alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı (α) .70, mesaj alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı (α) .60, sözsüz iletişim alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı (α) .56 ve empati alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı (α) .73'tür". Aracın uygulanmasında süre kısıtlaması bulunmamaktadır. 5'li likert tipinde hazırlanan araçta dinleme alt boyutundaki 6. madde, mesaj alt boyutunda 1., 3., 4., 6., 7. ve 8. maddeler ile sözsüz iletişim alt boyutundaki 1. madde iletişim etkinliğinde olumsuz durumları ifade etmesi nedeniyle ters olarak kodlanmıştır (Arabacı, 2011; Arabacı ve Ömeroğlu, 2016).

Verilerin Toplanması

Veriler Karaman il merkezinde sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı bölgede bulunan bağımsız anaokulunda öğrenim gören 48-66 ay grubundaki çocukların ebeveynlerinden toplanmıştır. Tek grupta olarak tasarlanan çalışmaya gönüllü olan ebeveynler dâhil edilmiştir. Ölçek ebeveynlere dağıtılmış ve gelen cevaplar doğrultusunda analiz edilmiştir. Analizlerden elde edilen sonuçlar neticesinde 7 oturumluk aile eğitim planları hazırlanmış ve oturumlar haftada 1 kez olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Oturumların bittikten 1 hafta sonra aynı ölçek son test olarak tekrar katılımcılara dağıtılmıştır. Cevaplar analiz edilerek eğitimin etkinliği ölçülmüştür.

Eğitim Programının Hazırlanması, İçeriği ve Uygulanması

Çalışmaya gönüllü katılmak isteyen ebeveynler ile bilgilendirme toplantısı yapılarak ABCİDA öntest olarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilerek "Aile İçi İletişim / Anne-Baba-Çocuk Çatışmaları / Sözsüz İletişim ve Beden Dili / Etkili ve Etkin Dinleme / Ben Ne Söyledim, Çocuğum Ne Anladı? / Empati Nedir? Nasıl Kurulur? / Çocuğumla Nasıl Konuşabilirim?" başlıklı oturumlar hazırlanmıştır. Oturumlar haftada 1 defa olacak şekilde planlanmıştır. İlk oturumda tanışma etkinliği ile başlanarak grubun birbiri ile etkileşimi sağlanmıştır. 2. ve sonrası oturumlarda bir önceki oturuma dair değerlendirmeler yapılarak ilgili haftanın oturumu gerçekleştirilmiştir. 45 dakikalık oturumun ardından 15 dakikalık soru cevap etkinliği ve ilgili konuya ilişkin haftalık aile içi iletişim etkinliklerinin ardından oturumlar sonlandırılmıştır. Son oturumdan 1 hafta sonra ABCİDA son test olarak tekrar uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Gönüllü katılım sağlayan 37 ebeveyne ABCİDA uygulanmıştır. Ön-test uygulamasından elde edilen puanlar neticesinde ebeveynlerin alt boyutlara göre ihtiyaç duydukları konular tespit edilerek 7 oturumluk "Anne-Baba-Çocuk İletişim" programı hazırlanmıştır. Hazırlanan oturumlar 45 dakika eğitim 15 dakika soru-cevap olmak üzere toplamda 1 saat olacak şekilde düzenlenmiştir ve haftada 1 kez uygulanmıştır. Her oturumda, ele alınan konulara göre ebeveynlere iletişim görevleri verilmiş, bir sonraki oturumda değerlendirilmiştir. Son oturumdan 1 hafta sonra ABCİDA son-test olarak uygulanmış ve verilen aile eğitiminin etkiliğine bakılmıştır.

Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler SPSS 21 paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler normal dağılım gösterdiği için paired sample t testi analiz edilmiştir. Anlamlılık seviyesi olarak 0.05 kullanılmış olup $p < 0.05$ olması durumunda ise anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür.

BULGULAR

Ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimlerine ait aile eğitimleri öncesi ve sonrası ölçek puanları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. ABCİDA'dan elde edilen ön test-son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik t testi sonuçları

		n	\bar{X}	S	sd (serbestlik derecesi)	t	p
Konuşma	Ön test	37	33.51	3.10	36	-4.57	.000
	Son test	37	34.76	1.90			
Dinleme	Ön test	37	26.41	2.62	36	-4.70	.000
	Son test	37	27.11	1.97			
Mesaj	Ön test	37	32.59	4.07	36	-5.90	.000
	Son test	37	34.41	2.60			
Sözsüz İletişim	Ön test	37	26.05	2.41	36	-4.74	.000
	Son test	37	26.92	1.67			
Empati	Ön test	37	34.97	4.37	36	-7.88	.000
	Son test	37	38.03	2.46			
Toplam	Ön test	37	153.46	12.33	36	-8.75	.000
	Son test	37	161.22	7.95			

Tablo 3 incelendiğinde çalışmada yer alan ebeveynlerin ABCİDA (Anne, baba, çocuk iletişimini değerlendirme aracı)'ndan elde ettikleri puanlara yönelik ön test- son test puan ortalamaları 5 alt boyuta göre değerlendirildiğinde konuşma alt boyutunda $[t(36) = -4.57, p < 0.05]$, dinleme alt boyutunda $[t(36) = -4.70, p < 0.05]$, mesaj alt boyutunda $[t(36) = -5.90, p < 0.05]$, sözsüz iletişim alt boyutunda $[t(36) = -4.74, p < 0.05]$, empati alt boyutunda $[t(36) = -4.74, p < 0.05]$, anlamlı bir fark olduğu ve artış gösterdiği söylenebilir. Ebeveynlerin toplam ön test, son test puan ortalamalarına bakıldığında da $[t(36) = -8.75, p < 0.05]$ ortalamalar üzerinde anlamlı düzeyde artış olduğu görülmektedir.

Bununla beraber 5 alt boyutta ebeveynlerin öntest sontest ortalamalarına bakıldığında konuşma alt boyutunda ebeveynlerin eğitim öncesi ortalamaları $\bar{X} = 33.51$ iken eğitim sonrası $\bar{X} = 34.76$ 'ya, dinleme alt boyutunda, eğitim öncesi ortalamaları $\bar{X} = 26.41$ iken eğitim sonrası $\bar{X} = 27.11$ 'e, mesaj alt boyutunda, eğitim öncesi ortalamaları $\bar{X} = 32.59$ iken eğitim sonrası $\bar{X} = 34.41$ 'e, sözsüz iletişim alt boyutunda, eğitim öncesi ortalamaları $\bar{X} = 26.05$ iken eğitim sonrası $\bar{X} = 26.92$ 'ye ve empati alt boyutunda, eğitim öncesi ortalamaları $\bar{X} = 34.97$ iken eğitim sonrası $\bar{X} = 38.03$ 'e yükseldiği görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim öncesi genel ortalamaları $\bar{X} = 153.46$

iken, eğitim sonrasında genel ortalamalarının $\bar{X} = 161.22'$ ye yükseldiği görülmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında aile eğitim programının anne, baba, çocuk iletişimi için etkili olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma grubunun konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutlarının ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Aile eğitim programının ebeveynlerle çocuklar arasındaki iletişimi olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Çocukların anne babalarını rol model olarak öğrendikleri düşünülecek olursa çocukların çevre ile kuracağı olumlu iletişim becerilerinde anne babaları ile olan iletişimlerinin çok önemli yer tuttuğu söylenebilir. Araştırmaya katılan ailelerin gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılmaları onların araştırmaya istekli bir şekilde katılmalarını sağlamış ve araştırmayı olumlu anlamda etkilemiştir.

Kağıtçıbaşı (1990), anneler ile yapmış olduğu çalışmada anne çocuk arasındaki iletişimi incelemiş ve verilen eğitimin anne-çocuk arasındaki iletişimin arttırdığı sonucuna varmıştır. Temiz ve Çağdaş (2015), annelerin duyguları tanıma becerileri üzerinde Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitimi (AÇİBE)'nin etkisini incelemişlerdir; kontrol grubundaki annelerin ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark görülmezken deney grubundaki annelerin ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yalçın (2013), anne ve çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada çocukların sosyal becerilerinin anne ile sağlıklı iletişim kurduklarında daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Arabacı ve Ömeroğlu (2013) anne-baba-çocuk iletişimi ABCİDA kullanarak değerlendirmişlerdir. Yapmış oldukları çalışmada anne-baba-çocuk iletişimine yönelik verilen eğitimlerde son-test lehine olumlu sonuçlara ulaşmışlardır. Özel ve Zelyurt (2016) Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği'ni kullanarak yapmış oldukları çalışmalarında anne-baba eğitimlerinin çocuklarıyla olan ilişkilerine olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Uçar Çabuk (2017) çalışmasında ABCİDA kullanmıştır. Verilen eğitimlerin son-test puanlarının ön-test puanlarına göre anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin çocukları iletişimlerini kullandıkları dil, ifade, sağlıklı iletişim kurmada kullanılan yöntem ve teknikleri bilme durumları da anne-baba-çocuk iletişimi üzerinde doğrudan etkilidir. Kazan ve Sarısoy (2021) anne-çocuk ilişkisindeki iletişim becerileri üzerine yapmış oldukları çalışmalarında, annelerin okul öncesi dönem çocukları ile iletişimlerinde kullanılan yöntem ve teknikleri ne kadar bildikleri ve kullandıkları, iletişim engellerinin farkında olup olmadıkları, hangi durumlarda iletişim kurmakta zorlandıkları ve kullandıkları çözüm yollarının neler olduğu, medyanın çocukların davranış ve iletişim becerilerine nasıl etki ettikleri üzerinde durmuşlardır. Çalışmanın sonucunda, çalışmaya katılan annelerin tamamına yakınının çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurduklarını belirtmelerine rağmen annelerin farklı sorulara vermiş oldukları cevapların karşılaştırılmasının neticesinde bu konudaki bilgi ve donanımlarının yeterli olmadığı ve iletişimsel yetersizlikler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin çocukları ile geçirmiş oldukları zaman ve bu süreç içerisinde kullandıkları iletişim şekli de aile içi dengeler üzerinde etkili olmaktadır. Anne-babaların çalışma durumları, çalışmaları halinde iş yaşantısında ve ev içerisinde geçirilen zaman anne-baba-çocuk iletişimi üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Burada önemle üzerinde durulması gereken esas nokta; geçirilen sürenin uzunluğu değil ne kadar kaliteli vakit geçirildiği durumudur. Utaş Akhan ve Batmaz (2011) çalışmalarında da çalışan annelerin gün boyunca çocuklarından ayrı kalma durumlarının çocukları ile iletişimlerini etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu da kaliteli geçirilen zamanın etkili iletişimi desteklediği yönünde çıkarımda bulunmayı sağlayabilir.

Ailede iletişimin sağlanmasında ve sürekliliğinde hiç şüphesiz ki en büyük sorumluluklardan biri anneye düşmektedir. Çünkü aile içerisindeki dinamikler aile içerisinde değişen ve gelişen durumlara göre değişiklikler gösterebilmektedir. Böyle durumlarda dinamiklerin sağlanması ve dengenin kurulabilmesinde annelere büyük sorumluluklar düşebilmektedir. Çocuklar da bu süreçlerde, aile içerisindeki bireyleri gözleyerek iletişime dair beceriler kazanırlar. Özmert (2006) çalışmasında çocukların aile içerisinde anne babanın birbirleriyle ve kardeşleriyle olan iletişimlerini gözlemleyerek empati, problem çözme ve uzlaşma becerilerini kazandıklarını ifade etmektedir.

Bu çalışma, alan yazında yapılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Anne-baba-çocuk iletişiminin geliştirilmesi ve desteklenmesinde ebeveynlere yönelik hazırlanan eğitimlerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutlarında, ön test puanları ile karşılaştırıldığı zaman olumlu şekilde sonuçlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında anne-baba-çocuk iletişimine yönelik çalışma yapacak araştırmacılara yönelik öneriler şu şekilde olabilir:

- Farklı sosyo-kültürel düzeye sahip aileler üzerinde çalışmalar yapılabilir.
- Yüz yüze eğitimlere katılamayacak ailelere çevrimiçi kanallar üzerinden eğitim verilebilir.
- Tek ebeveynli ailelerde anne-çocuk, baba-çocuk iletişimine yönelik çalışmalara yer verilebilir.
- Anne-baba-çocuk iletişiminde ebeveynlerin mesleki durumlarına yönelik aile içi iletişimi değerlendirmeye yönelik çalışmalara yer verilebilir.
- Kardeşler arası iletişimin aile içi iletişime olan etkilerine yönelik çalışmalara yer verilebilir.
- Anne-baba-çocuk iletişimi eğitimin diğer kademelerinde yer alan çocukların ebeveynlerine yönelik olarak da hazırlanabilir.
- Eğitimler öncesinde ihtiyaç analizleri yapılarak, ebeveynleri gereksinim duydukları konulara yönelik aile eğitimleri de hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

Arabacı, N. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba-çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (298409) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E. (2013). 48-72 Aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 41-53.

Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E. (2016). Anne-baba-çocuk iletişimi değerlendirme aracının (ABÇİDA) geliştirilmesi: geçerlik güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(7).

Bak, M. (2011). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Cinius.

Baştürk, S. ve Taştepe, M. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Beebe, S. A., Beebe, S. J., Ivy, D. K. and Watson, S. (2005). *Communication: principles for a lifetime. (Canadian edition)*. USA: Pearson Education, Inc.

Bıçakçı, İ. (2002). *İletişim ve halkla ilişkiler*. İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri Aş.

Cüceloğlu, D. (2012). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağdaş, A. (2003). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.

Dreman, S. (2004). Perception of family structure, state, anger and parent child communication and adjustment of children divorced parents. *Journal of Divorce and Remarriage*, 41(1), 47-68.

Kağıtçıbaşı, C. (1990). Family and socialization in cross-cultural perspective: A model of change. In J. J. Berman (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1989: Cross-cultural perspectives* (pp. 135-200). University of Nebraska Press.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, A. (2011). *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kazan, H.; Sarısoy, S. (2021). Anne-çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 441-472.

- Koç Erdamar, G. (2015). Sosyal öğrenme kuramı. A. Ulusoy (Ed.), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (s. 207-243). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nuriyeva, M. (2012). Sosyal koşullar ve bireylerin sosyalleşmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4/2 323-332.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16, 9-34.
- Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi*, 49(3), 256-273.
- Özüğurlu, K. (1995). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ryder, V. (1995). Parents and their children. *Tinley Park, Illinois: The Goodheart-Willcox Company, Inc.*
- Stanley, M. (2010). *Çocuk ve beceri*. İstanbul: Ekinoks.
- Temiz, G., ve Çağdaş, A. (2015). Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma becerilerine etkisi. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 17(1), 87-105.
- Uçar Çabuk, F. (2017). *Ebeveyn çocuk iletişimi eğitim programının anne baba çocuk ilişkisine ve iletişimine etkisi*. (485903) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Utaş Akhan, L., ve Batmaz, M. (2011). 0-6 yaş grubu çocuğu olan çalışan annelerin çocuk bakımı ile ilgili karşılaştıkları sorunların ve sorun çözme yaklaşımlarının incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 19(3), 161-167.
- Yalçın, H. (2013). Anne-çocuk iletişimi eğitiminin etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 179-194.
- Yavuzer, H. (1995). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000). *Ana-baba ve çocuk: ailede çocuk eğitimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldız, A. (2012). Saldırganlık ve aile. H. Yavuzer (Ed.), *Ana-baba okulu* (s. 403-423). İstanbul: Remzi.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

Man is the only creature that can communicate and socialize with other living things by using his emotions and thoughts; can be said. In order for the individual to socialize, they must first form their own values and judgments, understand the feelings and thoughts of other people, and establish a healthy communication (Nuriyeva, 2012). From this point of view, it can be said that communication is a process that starts with birth and continues throughout life.

When looking at communication in terms of children; This process, the foundation of which is laid in the family, begins to turn to people other than family members as children start school. In this process, especially social skills are supported. Social skills are skills that include adaptive and positive social relations in children's relationships with their peers, problem-solving ability, communication, and behavior control. For this reason, it can be said that it has a very important place in the child's adaptation to social environments (Stanley, 2010).

The fact that the foundation of communication is laid in the home environment imposes great responsibilities on parents. It can be said that the healthy communication established by both parents with the child, whether it is a mother or a father, is of great importance in terms of child development. The child, who gains an effective and positive communication ability from his parents, develops positive communication skills with his environment. They can express their own feelings and thoughts correctly and can be successful in establishing healthy communication with their social environment. In short, parents can be expressed as people who guide children to establish healthy social communication as role models (Cüceloğlu, 2012; Yıldız, 2012).

Although there are various purposes of communication within the family, among the most important purposes of it are the elimination of factors that cause negative communication and supporting factors for positive communication. When the early childhood period is assumed to be a critical stage in development, it should be taken into account that negative communication can lead to negative effects on the child's personality. The knowledge, values and skills gained in early childhood have a very important place in developing healthy social relationships in the future. Positive behaviors that are not gained in early childhood may cause various problems such as low academic achievement, insufficient social skills, committing a crime and difficulty in social adaptation in later periods (Ryder, 1995; Dreman, 2004; Beebe et al., 2005; See, 2011).

In this direction, the aim of the research is to determine the level of communication skills of parents with preschool children and to examine the effect of the family education program on communication problems between parents and children.

The research was carried out in a single group pretest-posttest model. In the single group pretest-posttest model, the independent variable is applied to the selected group with unbiased assignment (Karasar, 2009). The dependent variable is the communication of children in the 48-66 month group with their parents. The family education program is the independent variable.

The study group of this research consists of the parents of 37 preschool children who attend an independent kindergarten in the city center of Karaman in the 2021-2022 academic year. The children of the parents participating in the study are between 48-66 months.

ABCİDA was applied as a pre-test by holding an information meeting with the parents who wanted to participate in the study voluntarily. By analyzing the data obtained, "Internal Communication / Parent-Child Conflicts / Nonverbal Communication and Body Language / Effective and Active Listening / What Did I Say, What Did My Child Understand? / What is Empathy? How to Install? / How Can I Talk to My Child? Sessions titled " have been prepared. Sessions are planned to be once a week. In the first session, the group started to interact with each other by starting with the meeting activity. In the second and subsequent sessions, evaluations were made about the previous session and the session of the relevant week was held. After the 45-minute session, a 15-minute question-and-answer activity and weekly intra-family communication activities on the relevant topic were followed by the sessions. One week after the last session, ABCİDA was administered again as a post-test.

When the pre-test-post-test mean scores of the parents in the study were evaluated according to the scores obtained from the ABCİDA (Mother, Father, Child Communication Evaluation Tool) according to 5 sub-dimensions, it was found in the speaking sub-dimension [t (36)= -4.57, p<0.05]. listening sub-dimension [t (36)= -4.70, p<0.05], message sub-dimension [t (36)= -5.90, p<0.05], nonverbal communication sub-dimension [t (36)= -4.74, p<0.05], empathy sub-dimension [t (36)= -4.74, p<0.05], it can be said that there is a significant difference and an increase. When the total pre-test and post-test mean scores of the parents are examined [t (36)= -8.75, p<0.05], it is seen that there is a significant increase on the averages.

On the other hand, when the pretest and posttest averages of the parents in the 5 sub-dimensions are examined, while the pre-education mean of the parents in the speaking sub-dimension is $\bar{X} = 33.51$, it is $\bar{X} = 34.76$ after the education, in the listening sub-dimension, the mean before the education is $\bar{X} = 26.41$ and after the education $\bar{X} = 27.11$. e, in the message sub-dimension, pre-training mean $\bar{X} = 32.59$, post-training $\bar{X} = 34.41$, in nonverbal communication sub-dimension, pre-training mean $\bar{X} =$

=26.05 post-training $\bar{X} = 26.92$, and in empathy sub-dimension, education It is seen that while the mean before the training was $\bar{X} = 34.97$, it increased to $\bar{X} = 38.03$ after the training. In addition, while the general average of the parents participating in the study was $\bar{X} = 153.46$ before the education, it is seen that their general average increased to $\bar{X} = 161.22$ after the education. Considering these results, it can be said that the family education program is effective for mother, father and child communication.

When this study was compared with the studies in the literature, similar results were obtained. It was concluded that the trainings prepared for parents in the development and support of mother-father-child communication resulted in positive results.

In the light of the results obtained from the study, suggestions for researchers who will work on parent-child communication can be as follows:

- Studies can be conducted on families with different socio-cultural levels.
- Families who cannot attend face-to-face training can be trained through online channels.
- Studies on mother-child, father-child communication can be included in single-parent families.
- Studies can be included to evaluate family communication regarding the professional status of parents in mother-father-child communication.
- Studies on the effects of communication between siblings on communication within the family can be included.
- Parent-child communication can also be prepared for the parents of children in other levels of education.
- Before the trainings, needs analyzes can be made and family trainings can be prepared for the subjects that parents need.